

Bab-ı Ali’de yenileme - koruma uygulaması

Gülferah ÇORAPÇIOĞLU^{1*}

Geliş tarihi / Received: 28.02.2017

Düzeltilerek geliş tarihi / Received in revised form: 02.03.2017

Kabul tarihi / Accepted: 10.03.2017

Özet

1896 yılında günümüzde Ankara Caddesi olarak anılan Bab-ı Ali yokuşunda kurulan Kanaat Kitabevi binası 1994 yılında kapanmıştır. 1996 yılındaki korunması gerekli II grup kültür varlığı olarak tescil edilen yapının; mimari, taşıyıcı sistem ve çevresel etki değerlendirmelerini içeren analizler sonucunda yıkılıp yenilenerek korunması kararı alınmıştır. Yenileme uygulaması; binanın güncelleştirilmesi, alan kullanımının rasyonalizasyonu, taşıyıcı sistemin güvenli hale getirilmesi ve silüet bütünlüğünün sağlanması hedefleri doğrultusunda hazırlanan uygulama projesi ve ekleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ticaret merkezi durumuna gelmiş Cağaloğlu yokuşunun kültürel yaşamında uzun yıllar rol almış bina, mimari cephe özellikleri ve aynı zamanda toplumsal hafızalarda yer etmiş olan “Kanaat Kitabevi” ve yayınevini “Takvim-i Ragıp” klasiği yazısının bina cephesine işlenmesi ile korunarak yaşatılmakta olup farklı işlevler ile kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bab-ı Ali, koruma, yenileme.

^{1*} Yrd. Doç. Dr. Gülferah Çorapçioğlu, İstanbul Arel Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi. gulferahcorapcioglu@arel.edu.tr

Execution of renovation- conservation in Bab-ı Ali

Abstract

The Kanaat Bookstore building, which was founded in 1896 on the slope of Bab-ı Ali, which is now known today as Ankara Caddesi, was closed in 1994. In 1996, the building was registered as a group II cultural asset that is required to be protected. It was decided to conserve the building by reconstructing it after a series of architectural, structural system and environmental impact assessments analysis. Renewal application was carried out with reconstruction projects that aimed updating of the building, rationalization of the use of the space, reinforcing the load bearing system and ensuring the integrity of the street silhouette. The building took place for many years in the cultural life of Cagaloglu slope which has come to the status of a commercial center nowadays. Today the building is conserved such that its architectural façade features is as original, its name “Kanaat Kitabevi” and the bookstore’s well known publication “Takvim-i Ragıp” is engraved on its front façade. Today, the building is used for different functions.

Keywords: Bab-ı Ali, conservation, renovation.

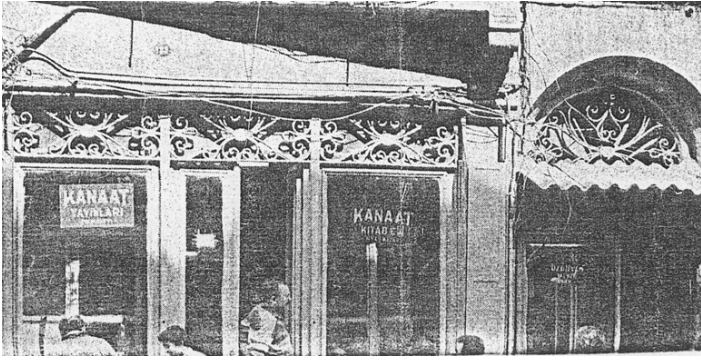
Giriş

Bab-ı Ali, Cumhuriyet öncesi dönemde Sirkeci Meydanı’ndan Cağaloğlu’na ulaşan yokuşun, Nuruosmaniye Sokağı’yla kesiştiği noktaya kadar olan caddenin adı olarak anılmıştır. Cumhuriyet’in ilanından sonra ise; Sirkeci’den İran Konsolosluğu’na, Türk Ocağı ya da eski adıyla Çifte Saraylar Sokağı’na kadar uzanan bölümü Ankara Caddesi, olarak, Divanyolu’na kadar uzanan bölümü de Bab-ı Âli Caddesi olarak anılmaktadır (Eyice, 1993; Altın, 2013).

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun yönetim merkezi olan Bab-ı Ali, tarihsel süreçte Türk Basınının da merkezi durumuna gelerek, 19. yüzyılın sonundan 20. yüzyıl sonuna kadar kitapçıları, matbaalar, gazete idarehaneleri ile bir tarih oluşturmuştur (İşli, 2013).

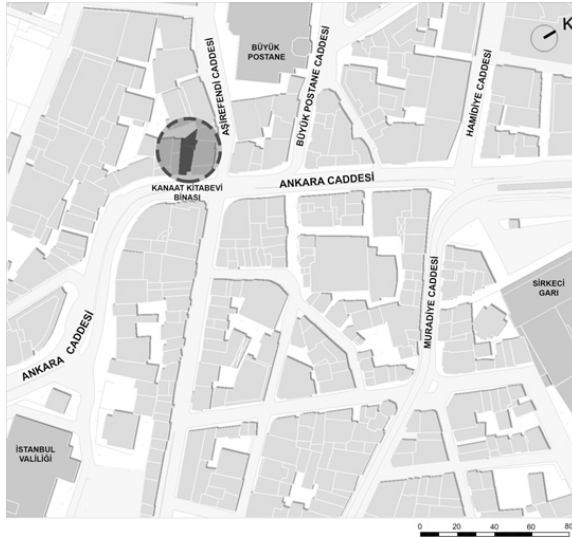
1896 yılında günümüzde Ankara Caddesi olarak anılan Bab-ı Ali yokuşunda kurulan ve Faik Sabri Duran'ın Büyük Atlas'ını kullanan herkesin aşına olduğu Kanaat Yayınları, başta Namık Kemal olmak üzere çeşitli yazarların kitaplarını yayınlamıştır (Özyalçiner, 2015).

Kanaat Kitabevi varislerden Aslan Bayar'ın vefatı ile 1994 yılında kapanmıştır (Şekil.1).

*Şekil 1. Eski Kanaat Kitabevi binası giriş cephesi
(Çorapçioğlu, 2003).*

İstanbul İli, Eminönü ilçesi, Hobyar Mahallesi, Ankara Caddesi, 40 Pafta, 304 Ada, 36 Parsel'de yer alan eski Kanat Kitabevi Binası, “2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası” uyarınca, İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun “17.1.1996 tarih ve 7443 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilerek koruma grubu II olarak belirlenmiştir (URL 1).

Şekil 2. Ankara Cad. 40 pafta, 304 ada, 36 parsel bina konumu.

Kitabevi binasının taşıdığı tarihi ve kültürel değeri ile korunarak yenilenmesi varisleri tarafından talep edilmiştir. Bu doğrultuda başlatılan çalışmalarda öncelikle binanın güçlendirilerek yenilenmesi doğrultusunda çözüm önerileri geliştirilmiştir. Çalışma süreci, ilgili koruma kurulu sorumlularının görüşleri ve bina sahiplerinin istekleri dikkate alınarak sürdürülmüştür. Çalışmada; “mevcut durum değerlendirmesi”, “projelendirme süreci” ve “uygulama süreci” olmak üzere üç ana süreç söz konusu olmuştur.

Yöntem

Mevcut durum değerlendirmesi

Mimari değerlendirme: Mevcut durumunda üç kattan oluşan ve zemin kat kitabevi, 1. kat matbaa, 2. kat depo olarak kullanılan yapıda; sığınak, ısıtma merkezi, su deposu, asansör vb. unsurların bulunmaması hususunun, gerek imar yönetmelikleri gerekse kullanıcı açısından olumsuz şartlar teşkil ettiği ve bu durumda yapının asgari seviye ile kullanıldığı görülmüştür.

Taşıyıcı sistem değerlendirmesi: Mevcut durumunda düşey taşıyıcıların tuğla, yatay taşıyıcıların ise putreller arası tuğla dolgulu volta döşeme olduğu yapıda; döşeme putrellerinde aşırı korozyon nedeni ile ortaya çıkan kesit kaybının, aşırı sehimlere neden olduğu ve duvarlarda meydana gelen zemin oturmasının binadaki kemer ve lentolarda çatlaklar şeklinde hissedildiği saptanmıştır. Deprem güvenliği incelemesi sonucunda oluşturulan statik raporda; taşıyıcı sistemin taşıma kapasitelerinin limitlerinde bulunması nedeni ile güvenlik faktörlerinin yok olduğu, metal korozyonu ve oturmalar nedeni ile deprem güvenliğinin olmadığı tespit edilmiştir (Ökten, 2000).

Çevresel etki değerlendirmesi: Yapının birlikte algılandığı 33, 50 ve 37 parsellerin arasında gabari olarak uyumsuzluk teşkil ettiği ve cadde silüetinde açıkça görülen bu durumun bir tasarım sorunu olarak ele alınmasının gerekliliği görülmüştür (Şekil 3).

Şekil 3. Eski Kanaat Kitabevi binası (Çorapçioğlu, 2003).

Mevcut durum değerlendirmesi sonucunda; ilk etapta yapı strüktürünün güçlendirilmesi ve binanın iyileştirilerek korunması

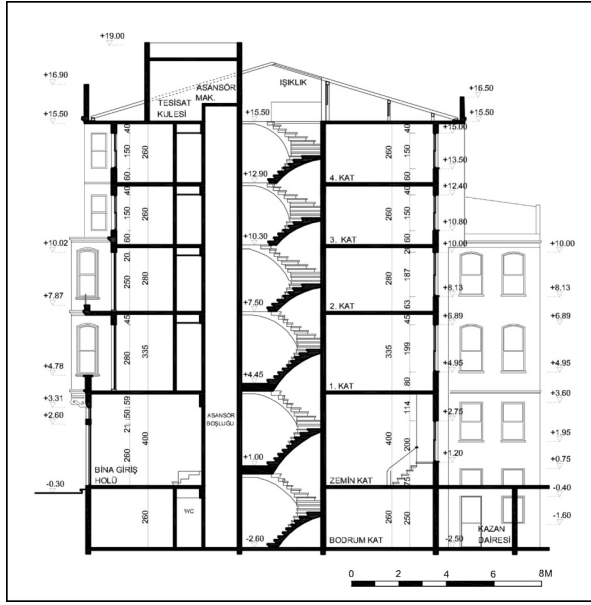
önerilmiştir. Ancak bu müdahalenin tümüyle yetersiz olan bina içi teknik olanaklarını sağlayamayacağı ve cadde silueti bütünlüğüne çözüm getiremeyeceği nedenleriyle, mevcut yapının yıkılarak yeniden yapım ile güncelleştirilmesi, alan kullanımının rasyonalizasyonu ve taşıyıcı sistemin güvenli hale getirilmesi görüşleri bina sahipleri ve ilgili kurul üyeleri tarafından benimsenmiştir. Bu görüşler, ilgili imar mevzuatı ve Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu kararları doğrultusunda binanın rekonstrüksiyon projesinin geliştirilmesi uygun görülmüştür.

Projelendirme süreci

Projelendirme sürecinde, bina cephesinin özgün formuna bağlı kalınarak yenilenmesi, projenin tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutları ile ele alınması ve ayrıca bölgenin güncel durumunun göz önünde tutulması doğrultusunda çözümler aranmıştır. Çevre yapılar ile gabari uyumu ve cadde silüetinin bütünlüğüne çözüm getirilmesi; yapının mevcut [+10.02] kotundan [+15.50] kotuna yükseltilmesi ile sağlanmıştır (Şekil 4-5).

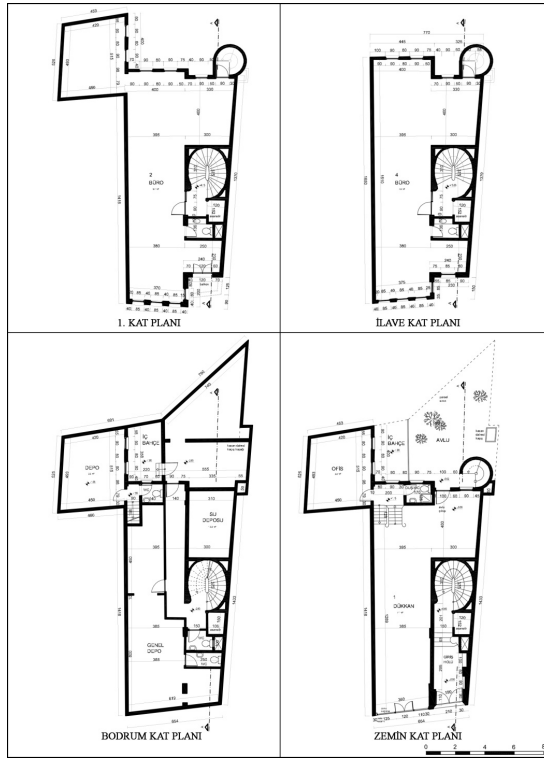
Şekil 4. Kanaat Kitabevi yeni cephe çalışması (Çorapçioğlu, 2003).

Şekil 5. Kanaat Kitabevi yeni bina kesit (Çorapçioğlu, 2003).

Yapının güncelleştirilmesi amacı ile proje; [-2.60] kotunda yer alan bodrum katta, merkezî ısıtma, sığınak, kapıcı dairesi, su deposu gibi teknik hacimleri içerecek biçimde tasarlanmıştır. Zemin katta ana bina girişi, binadan bağımsız olarak kullanılabilir mağaza ve mağaza ile bağlantılı [-1.55] ve [+1.15] kotlarında yer alan iki ofis bulunmaktadır. Toplam dört bağımsız bölümden oluşan üst katlarda yer alan ofisler esnek kullanımlara olanak tanımak üzere tek mekân olarak düzenlenmiş ve taşıyıcı sistem betonarme kirişsiz döşemeler ile çözümlenmiştir (Şekil 6).

Yapının temel/betonarme sistemi, 1998 yılında yürürlüğe giren; “afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında değişiklik uyarınca getirilen deprem yönetmeliği” şartlarına uyularak hazırlanmıştır (URL 2).

Şekil 6. Kanaat Kitabevi yeni bina kat planları
(Çorapçioğlu, 2003).

Cephe etütleri, yapının tarihi kimliğini oluşturan mimari öğelerin yoğunlaştığı özgün cepheye dokunmayan, onu olduğu gibi bırakan bir yaklaşımla ele alınmıştır. Eski cephe ve ilave yeni cephe elemanları arasında geçiş ve bütünleşmenin sağlanması cephe düşey hattının devamı ile sağlanmıştır. Farklı evrelerinin algılanması amacıyla ilave son iki kat geri çekilerek, pencerelerde düz atkı kullanılmıştır.

Uygulama süreci

Toplam 820 m² inşaat alanı olan binada uygulama süreci maliyet, işlevsel gereklilikler, teknik olanaklar, güvenlik ve koruma ölçütleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bina cephesinde dış cephe boyası kullanılmamış, su yalıtım malzemesi ile desteklenen renkli sıva

uygulanmıştır. Cephe mimarisini oluşturan detayların uygulaması aşamasında, yapının tarihi kimliğini oluşturan mimari öğelerin, rölöve projesi aşamasında hazırlanmış olan detaylı çizimleri doğrultusunda imal edilen prekast elemanlar kullanılmıştır. Görsel hafızayı koruma amacıyla eski binada var olan, sekiz kanatlı katlanır demir kapı, dükkân ve bina giriş kapısı üstünde yer alan ferforje motifler korunarak gerekli onarımlar yapıldıktan sonra yeni yapıda kullanılmıştır (Şekil 7).

*Şekil 7. Kanaat Kitabevi binası, ön cephe uygulaması
(Çorapçioğlu, 2003).*

Yangın merdiveni arka cephede prekast hazır beton basamaklar kullanılarak inşa edilmiştir. Bina içi giriş holü, kat sahanlıkları ve merdivenlerde yerel tarihi binalarda sıklıkla kullanılan Marmara mermeri tercih edilmiştir. Eski binayı simgelediği düşünülen ferforje motifler yeni binanın arka avlusunda tekrar edilmiş, bina giriş holünde ise stilize edilerek kullanılmıştır (Şekil 8, 9).

Şekil 8. Kanaat Kitabevi
arka cephe.

Şekil 9. Bina giriş holü
(Çorapçioğlu, 2003)

Şekil 10. Kanaat Kitabevi dükkân ve bina girişi (Çorapçioğlu, 2003).

Kanaat Kitabevi, Bab-ı Ali yokuşunun toplumsal ve kültürel yaşamında uzun yıllar rol almıştır. Bu nedenle yapının tarihi önemi sadece mimarisi ile değil, özellikle toplumsal hafızalarda yer etmiş olan “Kanaat Kitabevi” ve Kanaat Yayınlarının klasiği olan “Takvim-i Ragıp” yazısının bina cephesine işlenmesi ile vurgulanmıştır (Şekil 10).

Sonuç

Sonuç olarak, bu çalışma yalnızca bir mimari bir yenileme-koruma uygulaması değil, aynı zamanda tarihsel süreçte Türk Basınının kalbi olmuş Bab-ı Ali’de bir tarihin günümüzde de yaşatılmasını hedefleyen ve gerçekleştirmeye çalışan bir projedir. Kanaat Kitabevi binası günümüzün ticaret merkezi durumuna gelmiş bölgede bu proje ile yaşatılmakta olup, binanın tarihi ve kültürel değerleri bağlamına uygun işlevler ile sürdürülerek korunmasının önemi bilinmelidir.

Kaynaklar

- [1] Altın, İ., (2013). *Bab-ı Âli Nallı Mescit*. Vakıf Restorasyon Yıllığı 2013, Sayı:6, s.133, İstanbul.
- [2] Çorapçioğlu, G., (2003). *İstanbul- Eminönü-Ankara Caddesi*, No:133-135 Kanaat Han Binası Arşivi, İstanbul.
- [3] Eyice, S., (1993). Çağaloğlu, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, C.2, s.370, İstanbul.
- [4] İşli, E.N., (2013). *Kitaphaneden yayınevine Babı-ali*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.12, İstanbul.
- [5] Ökten, S. (2000). *Eminönü, Hobyar mah. Ankara Cad. 40 pafta, 304 ada, 36 parsel sayılı kargir binanın taşıyıcı sistem raporu*. M.S.Ü Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- [6] Özyalçın, A., (2015). *Babıali'nin kaybolan kitaphaneleri*. 1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi, s.46-50.İstanbul.

İnternet kaynakları

- [7] URL 1. www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24060.pdf Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu No: 2863, 23 / 7/ 1983 tarih, 18113 sayılı Resmi Gazete, (Erişim Mayıs 2015).
- [8] URL 2. www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24060.pdf Afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik 1997 Deprem Yönetmeliği (1998 değişiklikleri ile birlikte), ilk yayın tarihi: 2.9.1997-23098 mükerrer sayılı Resmi Gazete yürürlüğe giriş tarihi: 1.1.1998, (Erişim Mayıs 2015).

